



**Universiteit
Leiden**
The Netherlands

Deens-Nederlandse mededinging in de Groenlandvaart: De verhouding tussen twee zeventiende-eeuwse schilderijen van een Deens, onderscheidenlijk Nederlands landstation op Spitsbergen

Jong, C. de

Citation

Jong, C. de. (1973). Deens-Nederlandse mededinging in de Groenlandvaart: De verhouding tussen twee zeventiende-eeuwse schilderijen van een Deens, onderscheidenlijk Nederlands landstation op Spitsbergen. *Mededelingen Van De Nederlandse Vereniging Voor Zeeschiedenis*, 26, 37-42. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/4305440>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/4305440>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

rijs ging men over tot harde maatregelen. Toen een aantal Amsterdamse kooplieden vrije uitvoervergunningen vroegen voor Frans zeildoek, weigerde Richelieu, "segghende"- zoals Willem van Liere, toen Staats ambassadeur te Parijs schreef - "dat d'ondersaten van Uwe Hooch. Mogh. en die vrijhey misbruyckten tot gerief van den Spagniaert, selfs in weerwil en sonder kennisse van haere Overicheyt" 28).

Een merkwaardig geval werd in maart 1639 bekend. Toen behandelden de Staten-Generaal een uittreksel van een brief uit Genua. Hierin stond te lezen, dat Hollandse kooplieden een grote partij ammunitie via tussenpersonen in Genua naar de Spanjaarden in Milaan hadden gestuurd: "Mais ce qui est de plus considérable est que ladite poudre a esté tirée et embarquée en Hollande sous une permission accordée au roi par messieurs les Estats d'en pouvoir faire venir en France jusques à 6000 barils"! 29).

Door zijn verblijf in Napels was Daniël Samuel Marchand, stuurman van de 'Madonna de la Piedad', goed op de hoogte van de feitelijke situatie. Op 10 mei 1639 onthulde hij aan de Staten-Generaal, dat wel veertig schepen, afkomstig uit de Republiek, zich te Napels in Spaanse dienst bevonden. De Hollandse steun aan Spanje zou ook in de komende jaren voortgaan. Voor de Frans-Staatse betrekkingen was dit een ongunstige ontwikkeling.

Slotopmerking

Deze opmerkingen, gemaakt naar aanleiding van het aflopen van de 'Madonna de la Piedad', hebben slechts tot doel de aandacht te vestigen op enkele zaken, die om gedetailleerder onderzoek vragen. Wij denken hierbij aan de handel van Hollandse kooplieden op de vijand met de hiermee gepaard gaande binnenlandse en buitenlandse verwickelingen, aan de problematiek van de kaapvaart en het aflopen van schepen, en aan de behandeling van krijgsgevangenen te water en te lande.

De verhouding tussen twee zeventiende-eeuwse schilderijen van een Deens, onderscheidenlijk Nederlands landstation op Spitsbergen *

door Dr. C. de Jong

Er is een discussie rondom twee schilderijen van een zeventiende-eeuws walvislandstation in de Noordelijke IJszee gevoerd. Het punt van discussie was, waar dit landstation moet worden gelokaliseerd, op Jan Mayen-eiland of op Spitsbergen, en hoeveel aardrijkskundige en geschiedkundige waarachtigheid aan de twee schilderijen mag worden toegekend.

Deze hier besproken kunstwerken vertonen een treffende overeenkomst in compositie, hoewel niet in stijl. Het eerste werk (afbeelding 1) is aanwezig in het museum in het slot Skokloster bij Stockholm. Het kwam reeds voor in een inventaris van dat slot gedateerd 1728 en hing toen op dezelfde plaats in het trappenhuis als in 1950, toen ik het daar zag, en als in 1972. De overlevering luidt, dat het werk samen met vier andere schilderijen tijdens de regering van Karel X Gustaaf (1652-1660) is weggehaald uit het slot Kronborg in Denemarken tijdens een van de vele Zweeds-Deense oorlogen. Deze overlevering is geloofwaardig, want Skokloster is vol kunstschatten en wapens, door de Zweden buitgemaakt op hun vele veldtochten in Europa.

Het bedoelde schilderij meet 110 bij 186 centimeter en is rechtsbeneden ge-

1. Schilderij van een Deens landstation aan de Noordelijke IJszee door Abraham Speeck, rechtsonder gedateerd 1634, aanwezig in het museum Skokloster bij Stockholm.



*noten zie pag. 117

signeerd: ABR Speeck 1634. Speeck is bekend als schilder en uitvinder, onder andere van vuurpijlen en explosieven, te Amsterdam. Hij stond in tweeërlei betrekking tot de walvisvangst in de IJszee, namelijk als maker van het bedoelde schilderij in 1634 en als uitvinder van een raketwapen, dat door commandeur Cornelis IJs in 1634 bij het eiland Amsterdam voor Spitsbergens hoofdeiland zonder succes is beproefd. 1) Speecks werk stelt een baai voor van een eiland in de Noordelijke IJszee met twee walvislandstations - elk met twee traanfornuizen - op het strand en met hoge bergen op de achtergrond. Boven de stations en op schepen in de baai geankerd waaien Deense vlaggen.

Het tweede schilderij (afbeelding 2) is No. 1515 a in de Catalogus van het Rijksmuseum te Amsterdam, dat de eigenaar ervan is. In 1972 hing het in de historische afdeling van dat museum. Het meet 106 bij 205 centimeter, is gedateerd 1639 en gesigneerd door C. D. MAN, rechtsonder. Het is in 1908 te London aangekocht uit de verzameling van de hertog van Sutherland en heeft dus de weg van vele Nederlandse schilderijen afgelegd, namelijk in de 17de, 18de of 19de eeuw naar Brittannië, in de 20ste eeuw terug naar Nederland. Het is meermalen afgebeeld en wordt door sommigen toegeschreven aan Cornelis Willemsz de Man (1621-1706). De voorstelling is in grote trekken dezelfde als die op Speecks werk, maar op de landstations en de schepen waaien Nederlandse in plaats van Deense vlaggen.

Sommigen - onder wie voorheen schrijver dezes 2) - leiden uit de afbeelding van de hoge berg links op de twee schilderijen af, dat deze de karakteristieke Berenberg op Jan Mayeneiland is en dat de walvisvangst bij dit eiland wordt weergegeven. Enige schrijvers gaan verder en menen, dat de afgebeelde landstations op De Mans werk werden geëxploiteerd door de kamer Amsterdam der Noordsche of Groenlandsche Compagnie (1614-1642), omdat deze kamer de grootste van de kamers dezer compagnie was en omdat zij aannemen, dat het schilderij voor Amsterdamse opdrachtgevers is gemaakt. Al deze veronderstellingen lijken tamelijk aannemelijk, behalve die dat Cornelis Willemsz de Man de schilder is geweest. Hij is geboren in Delft in 1621 en aldaar overleden in 1706. Daarom heeft het hier besproken werk jarenlang in het Prinsenhof te Delft gehangen als hommage aan deze lokale schilder. De moeilijkheid is niet zozeer, dat hij een Delftenaar was en dat geen andere zeestukken van hem bekend zijn, want het is mogelijk, dat een Delftse schilder een opdracht voor een werk over de walvisvaart uit een der Hollandse zeesteden heeft gekregen. Er bestond in Delft trouwens een kamer van de Noordsche Compagnie en er waren vermoedelijk schetsen en landkaarten in omloop, welke konden dienen voor een dergelijke opdracht, indien de opdrachtgever geen nauwkeurige eisen inzake de waarachtigheid van de natuurlijke omgeving van het bedrijf stelde. De moeilijkheid is veeleer, dat Cornelis de Man in 1639 slechts 18 jaar oud was, dat schilders op deze leeftijd niet in aanmerking kwamen voor een grote opdracht als het bedoelde werk, en dat de artistiek bekwame uitvoering van de opdracht - afgezien van de authenticiteit van de omgeving - slechts bij een rijpere leeftijd dan 18 jaar past.

Nu zijn er drie mogelijkheden: (1) Er was nog een andere schilder met de naam C. de Man; dit is mogelijk, omdat vele kunstschilders zoons en neven in hun vak plachten op te leiden. (2) Een onbekende schilder heeft zich verscholen achter de letters C.D. Man. (3) Het schilderij is door de Delftse Cornelis de Man in een later jaar dan 1639 gemaakt. Welke van deze drie mogelijkheden juist kan zijn, is nu niet te bepalen. Wij weten niet, wie de werkelijke maker van het werk is geweest.

Zoals gezegd is, lijkt de compositie van het tweede schilderij sprekend op die van het eerste. Dat blijkt uit de bijgevoegde compositieschets in afbeelding 3. Reeds vermelde opvallende verschillen zijn de verschillende dateringen, n.l. 1634 resp. 1639, de verschillende landsvlaggen, n.l. Deense resp. Nederlandse, en verschil in stijl: die van Speeck is veel gebrekkiger dan die van De Man, o.a. wat betreft het perspectief.

De twee schilderijen en het mogelijke verband tussen beide zijn besproken in de volgende publikaties:

C. de Jong, "Amsterdamse walvisvaarders in het hoge Noorden", afl. 1, in "Ons Amsterdam", 3 (1957) 96-98.

Sune Dalgaard, "Dansk-Norsk Hvalfangst 1615-1660, En Studie over Danmark-Norges Stilling i Europaeisk Merkantil Expansion"; Kopenhagen 1962, Exkurs 3: Skokloster-samlingernes maleri af en Dansk hvalfangststation, p. 381-383, en afbeelding IV tegenover p. 377, d.i. het schilderij van A. Speeck.
Svein Molaug, "Abr. Speeck's maleri av hvalkokeri", in: "Polarboken" 1967/68, Oslo 1968, 99-104.

In mijn bovenvermelde bijdrage in "Ons Amsterdam" heb ik geschreven, dat het schilderij van Speeck de Deense walvisvangst op Spitsbergen en niet op Jan Mayen uitbeeldt (hoewel de berg links kennelijk de Berenberg op Jan Mayen voorstelt), omdat de Denen nooit een landstation op Jan Mayen hebben gevestigd; dat Speecks werk vermoedelijk een slechte, vrije navolging van het schilderij toegeschreven aan C. de Man is, en dat een der twee jaartallen 1634 en 1639 onjuist moet zijn. De tweede en derde van deze beweringen dien ik echter terug te nemen. Dalgaard heeft hiertegen namelijk aangevoerd, dat er geen aanleiding is om te twifelen aan de juistheid der jaartallen 1634 en 1639; dat De Mans schilderij een in sommige - hoewel niet alle - opzichten verbeterde naschildering van Speecks werk is; dat de berg links op de beide schilderijen inderdaad veel lijkt op de Berenberg op Jan Mayen, zoals hij is afgebeeld op een prent in Jacob Aertsz Colom, "De vyerighe Colom" van 1649, maar dat overigens De Man zijn voorstelling van Nederlandse traankokerijen zeer vrij heeft gecomponeerd en daardoor afwijkt van de aardrijkskundige toestand op Jan Mayen. Dalgaard houdt Speecks werk voor amateurwerk en technisch gebrekkig, maar hoogstwaarschijnlijk gebaseerd op waarneming door ooggetuigen van het Deense landstation op Spitsbergen, gevestigd op het Deense eiland. Dalgaard merkt voorts op, dat Speecks schilderij afkomstig van de familie Pelt te Amsterdam kan zijn. Philips Pelt was jarenlang agent te Amsterdam van de walvisreders Johan en Godert Braem, die te Kopenhagen woonden. In een inventaris van de boedel, welke Philips in 1657 naliet aan zijn zoon Abraham, wordt een schilderij van Spitsbergen en de walvisvangst aldaar vermeld. Ik acht het inderdaad mogelijk, dat Pelt op verzoek van de gebroeders Braem een schilderij door Speeck te Amsterdam heeft laten maken, maar een verklaring hoe dit werk uit Amsterdam in Kronborg is gekomen, ontbreekt m.i. Voorts zou dit werk nog in 1657 of in het volgende jaar door de Zweden uit Kronborg zijn geroofd en naar Zweden overgebracht. Het tijdsverschil tussen de aanwezigheid te Amsterdam en in Zweden is echter zo klein, dat ik betwijfel, dat het werk thans in Skokloster hangende het schilderij was dat in Pelts inventaris staat vermeld.

Intussen lijkt de discussie tussen De Jong en Dalgaard ietwat op een nationalistisch geschil over de oorspronkelijkheid van het Deense onderscheidenlijk Nederlandse schilderij van de walvisvangst in het hoge Noorden. Wij zullen zien, dat daartoe geen aanleiding is, wel, dat de verhouding tussen beide werken mogelijk berust op een wedijver tussen deze naties op Spitsbergen.

In Svein Molaugs artikel komen de ooggetuigen - dit zijn de waardevolste getuigen - aan het woord. Molaug heeft de schilderijen besproken met Søren Richter in Oslo; deze heeft enige jaren op Jan Mayen doorgebracht en deelde mee, dat op deze werken de plaatsing der landstations niet beantwoordt aan de toestand op Jan Mayen; de afgebeelde plaats zou volgens Richter ten hoogste Hvalrossbukta (Walrusbocht) kunnen zijn, maar daar zijn geen resten van zeventiende-eeuwse landstations gevonden. Die resten heeft men echter wel meer zuidwestwaarts aan de Engelse baai aangetroffen en deze ligt slechts enige kilometers van de Walrusbocht verwijderd, zodat m.i. de fout van Speeck casu quo De Man weinig ernstig is. Maar wegens het ontbreken van andere landmerken van Jan Mayen, bijvoorbeeld van het voorgebergte de Brielse Toren, op beide schilderijen moet men m.i. toegeven, dat zij niet noodzakelijk Jan Mayen voorstellen. Molaug ontkent evenals De Jong en Dalgaard, dat Speecks werk Jan Mayen voorstelt, want de Denen hebben daar nooit een landstation gevestigd. Maar hij ontkent ook Dalgaards bewering, dat Speeck het Deense landstation op het Deense eiland bij Spitsbergen aan de Robbenbaai of Köbenhavns Bay uitbeeldt. Een ooggetuige, waarop Molaug zich beroept, de Noorse geoloog A. Hjelle, heeft namelijk in 1966 de plaats van het Deense landstation aan de Robbenbaai opgemeten en vastgesteld, dat er slechts één traanfornuis heeft gestaan, terwijl Speeck er vier (verdeeld over twee uiteenliggende

stations) afbeeldt, en dat de Robbenbaai en het aangrenzende strand te smal zijn om aan Speecks uitbeelding van een wijde fjord te beantwoorden. Molaug meent derhalve, dat Speeck niet het Deense eiland weergeeft, maar Smerenburg op het naburige eiland Amsterdam, waar zes tot acht traankokerijen of fornuizen zijn geweest. Daar hadden de Denen van 1619 tot en met 1623 een landstation. Molaug wees mij in 1972 op de gelijkenis van de twee heuvels op de achtergrond rechts op De Mans schilderij met de twee heuvels op het eiland Amsterdam bekend staande als "Maria met de borsten". Dit gegeven is voor hem een aanwijzing, dat De Man en Speeck als zijn pendant het eiland Amsterdam wilden uitbeelden. De zogenoemde Berenberg links op beide schilderijen, welke voorheen de indruk heeft gevestigd, dat de schilders Jan Mayen voor ogen hadden, moet men volgens Molaug beschouwen als een van de bergen op het hoofdeiland van Spitsbergen. Zijn scherpe top geeft z.i. de betekenis van de Nederlandse naam Spitsbergen duidelijk weer.

Molaug zoekt een politiek motief achter de voorstelling door Speeck. Deze had een demonstratieve bedoeling. Hij heeft vermoedelijk gewerkt in opdracht van Deense walvisreeders (ik vermoed Johan of Godert Braem) kort na de verdrijving van de Denen en hun Baskische vennoten van het eiland Amsterdam in 1632. Hij moest uitbeelden, dat de Denen voorheen een landstation op dat eiland bezaten en dus historische en soevereiniteitsrechten op Smerenburg hadden. De politieke bedoeling blijkt volgens Molaug vooral uit de Deense vlaggen op Speecks schilderij. Inderdaad zijn die opvallend groot geschilderd en m.i. mogelijk niet toevallig vertoont een vlag een arm welke een zwaard opsteekt en aldus een uitdaging lanceert, hoewel deze voorstelling ook elders in de wapenschildkunde bekend is.

Volgens Molaugs redenering zou men m.i. ook aan De Mans schilderij een politieke bedoeling kunnen toekennen, namelijk een demonstratie van Nederlandse rechten op het eiland Amsterdam als een nadrukkelijk antwoord op Speecks voorstelling. Daarom lijkt De Mans werk zoveel op dat van Speeck, maar zijn de Deense vlaggen hierop vervangen door Nederlandse en is De Mans werk slechts vier jaar na dat van Speeck gedateerd. Speeck is dus de eerste schilder geweest en De Man of hoe hij mag heten heeft Speecks thema opnieuw geschilderd op artistiek betere wijze. Deze verklaring van de verhouding tussen beide schilderijen lijkt mij thans geheel aanvaardbaar.

Molaug heeft overigens kritiek op de voorstelling op beide werken. Hij meent op grond van opmetingen op Spitsbergen verricht, dat de traanfornuizen met hun hoge gemetselde schoorstenen en brede verhogingen, waarop het personeel staat om de open ketels vol spek te scheppen en om te roeren, overdreven groot zijn weergegeven en dat de schoorstenen en verhogingen in werkelijkheid hebben ontbroken. Een definitief oordeel over Molaugs kritiek is nog niet te geven. Ik merk op, dat een gravure door A. van der Laan van omstreeks 1750 (o.a. afgebeeld in G.F. Dow, "Whale ships and whaling", Salem, Mass., 1925, p. 135) een traankokerij met een hoge gemetselde schoorsteen afbeeldt, maar erken dat men deze schoorsteen mist op andere voorstellingen van traankokerijen in Nederland, bijvoorbeeld op het penschilderij van A. Salm in de Zaanse Oudheidkamer te Zaandijk, en dat afbeeldingen van traankokerijen in Nederland geen definitief uitsluitsel geven over die in het hoge Noorden. Molaug weerspreekt op grond van deze kritiek Dalgaards mening, dat Speeck zich heeft gebaseerd op een ter plaatse op Spitsbergen gemaakte schets van landstations. Hij acht het mogelijk, dat De Man (of een andere, onbekende schilder, C. d. J.) Speecks werk als voorbeeld heeft gebruikt, maar ook dat beide schilders een gemeenschappelijk voorbeeld hebben gebruikt. In het tweede geval acht hij de oorspronkelijkheidswaarde van beide schilderijen aanzienlijk minder.

Dalgaard wijst een van de afbeeldingen aan, welke als gemeenschappelijk voorbeeld kunnen hebben gediend. Zij stelt de walvisvangst in het hoge Noorden voor en vertoont het onmiskenbare profiel van de Berenberg op Jan Mayen. Zij is het eerste afgedrukt, voorzover bekend, in het bovenvermelde zeevaarthandboek van Jacob Aertsz Colom, getiteld "De vyerighe Colom" en gedateerd 1649, maar mogelijk eerder dan dit jaar in omloop. Zij is overgenomen door vele andere zeevaartgidsen en boeken over het Noordpoolgebied. Men vindt reproducties o.a. in S.P. l'Honoré Naber, "Walvischvaarten (enz.)", 1930, plaat 12, ontleend aan de Van-Keulen-atlas van 1678, en in



2. Schilderij van een Nederlands landstation aan de Noordelijke IJszee, toegeschreven aan Cornelis Willemsz de Man (1621-1706) en gedateerd 1639, aanwezig in het Rijksmuseum te Amsterdam, catalogusno. 1515a

De toeschrijving aan Cornelis de Man, geb. Delft 1621, overl. aldaar 1706, is twijfelachtig, daar hij in 1639 nog slechts 18 jaar was. Het schilderij in de rechterbenedenhoek gesigneerd CDMAN 1639.



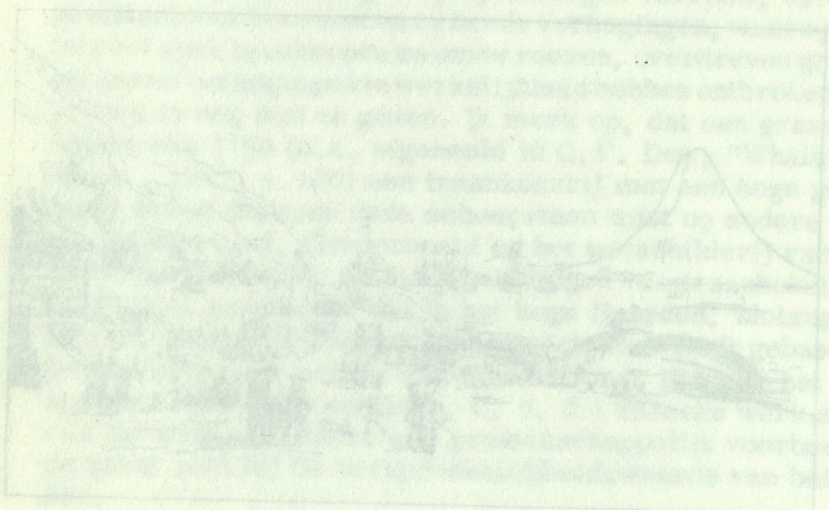
3. Schets van No. VI ter verduidelijking van de compositie van afbeeldingen Nos. V en VI. Let op het profiel van de Berenberg links, ietwat overdreven steil weergegeven.

G.F. Dow, "Whale ships and whaling", 1925, p.12, ontleend aan Monck, "Account of a most dangerous voyage to Greenland", in "Churchill's voyages", volume one, London 1744.

Ook deze afbeelding is echter sterk gestyleerd en gedeeltelijk gefantaseerd en ik heb weinig vertrouwen in haar waarachtigheid, hetzij zij Jan Mayen dan wel Spitsbergen voorstelt. De kleinere bergen op de achtergrond rechts van de Berenberg zijn te regelmatig en lijken teveel op elkaar om echt te lijken en aan de voet van de zogenaamde Berenberg is een landstation aangeduid, dat daar in werkelijkheid nooit heeft gelegen, onverschillig of men deze berg lokaliseert op Jan Mayen dan wel Spitsbergen.

Mijn gevolgtrekkingen uit de boven weergegeven uitvoerige discussie zijn in het kort de volgende:

- (1) Abraham Speeck te Amsterdam heeft in opdracht van Deense zijde een schilderij gemaakt, dat bedoelde een Deens walvislandstation op het eiland Amsterdam uit te beelden en aldus de Deense aanspraken op Spitsbergen te beklemtonen.
- (2) In antwoord op de propagandistische bedoeling van Speecks werk hebben Nederlandse opdrachtgevers, mogelijk Amsterdamse walvisreders, een Nederlandse schilder, die als C D MAN heeft getekend, opgedragen een schilderij te maken, dat veel lijkt op dat van Speeck en dezelfde plaats voorstelt, maar in plaats van Speecks Deense vlaggen Nederlandse vlaggen vertoont, zulks met de bedoeling Nederlandse aanspraken op Spitsbergen te beklemtonen.
- (3) De oorsprong van de gegevens - aardrijkskundige en bedrijfstechnische - waarop Speeck en De Man hun werken hebben gebaseerd, is onzeker. Het is mogelijk, dat zij oudere, ter plaatse gemaakte schetsen van het eiland Amsterdam hebben gebruikt, maar volgens de gewoonte des tijds hebben zij hun werk met grote vrijheid en fantasie, vergeleken met de werkelijkheid, gemaakt.



door

Dr. S.J. de Groot

Rijksinstituut voor Visserijonderzoek, IJmuiden

Het doel van dit artikel is een kort overzicht te geven van het zeevisserij-onderzoek in de periode 1904-1949 in het voormalige Nederlands-Indië en bronnen te vermelden, die een uitvoeriger beschrijving mogelijk maken.

Het marien-biologisch onderzoek in de archipel is in feite van veel oudere datum. Willem Lodewijckz vermeldde reeds in zijn journaal van "De eerste schipvaart der Nederlanders naar Oost-Indië", gepubliceerd in 1598, tal van vissen en zeezoogdieren 1). Rumphius' boek over de schelpen van Ambon verscheen in 1705. Omstreeks 1850 begon de Officier van Gezondheid P. Bleeker zijn beroemd geworden systematische verzameling en beschrijving van de Indische visfauna. In 1882 verscheen een anoniem artikel getiteld "Zeevisscherijen langs de kusten der eilanden van Nederlandsch-Indië" in het tijdschrift voor Nijverheid en Landbouw. Het is echter beter de geschiedenis van het zeevisserij-onderzoek te laten beginnen in 1904, als er in de Memorie van Toelichting, behorende bij de ontwerp-begroting voor 1904 van het nieuw op te richten Departement van Landbouw in Nederlands-Indië, wordt gewezen op het nut van een onderzoek naar de zeefauna voor zover deze in verband staat met de visserij-aanlegenheden 2).

De eerste bloeiperiode 1904-1914

In 1905 verscheen van Van Deventer's rapport "Onderzoek naar de mindere welvaart der inlandsche bevolking op Java en Madoera", het deel: "Overzicht van de uitkomsten der gewestelijke onderzoekingen naar de vischteelt en daaruit gemaakte gevolgtrekkingen" 3). Vooral in de bijlagen hiervan staan een tweetal opmerkelijke artikelen, zoals "Scheepvaart en visscherij in de afdeeling Rembang" door Pringgo Winoto en J.J. van Helsdingen en "De zeevisscherij langs de noordkust der afdeeling Pasoeroean" door M.J. Pauwert 4).

Inmiddels had Prof. dr. M. Treub in Nederland geld bijeen weten te brengen voor een op te richten maritiem zoölogisch station, in de stijl van het Zoologisch Station te Den Helder 5). Dit geld werd de regering aangeboden, ten einde te bereiken dat, als er een visserijlaboratorium gebouwd zou worden, daar dan ook plaats zou wezen voor meer zuiver-wetenschappelijk onderzoek.

In de loop van 1904 werd door Dr. J.C. Koningsberger, chef van de Zoölogische Afdeling van het Departement van Landbouw, de juiste plaats aangewezen voor het te stichten visserijlaboratorium. Het kwam te liggen in de Pasar Ikan te Batavia, waar thans nog de hoofdzetel van het Indonesische visserijonderzoek is gevestigd. De voorgeschiedenis van deze plaats is uitvoerig beschreven door Sunier. De plaats is 300 m van de plek waar eens het kasteel van Batavia stond 6). Eind 1905 kwam men met de bouw van het "Visscherij-Station" gereed en begin 1906 werd er onder leiding van Dr. P.N. van Kampen, de latere Leidse hoogleraar, aangevangen met het onderzoek. De resultaten van belangrijke onderzoekingen op het gebied van de visserij werden door hem gepubliceerd in de eerste drie afleveringen van de "Mededelingen van het Visscherij-Station te Batavia" 7). Voor wat betreft zijn andere publicaties wordt verwezen naar Sirks "Indisch Natuuronderzoek" 8).

Men zag echter in, dat men met door de archipel reizen alléén te weinig informatie verkreeg, vooral daar men het Europese trawl-net wilde introduceren voor de Indische visserij. In 1907 werd dan ook het onderzoekingsvaartuig "Gier" in dienst gesteld 9). De naam van dit schip - een oude hopperberge - was zeer juist gekozen, ,

*noten zie pag. 117